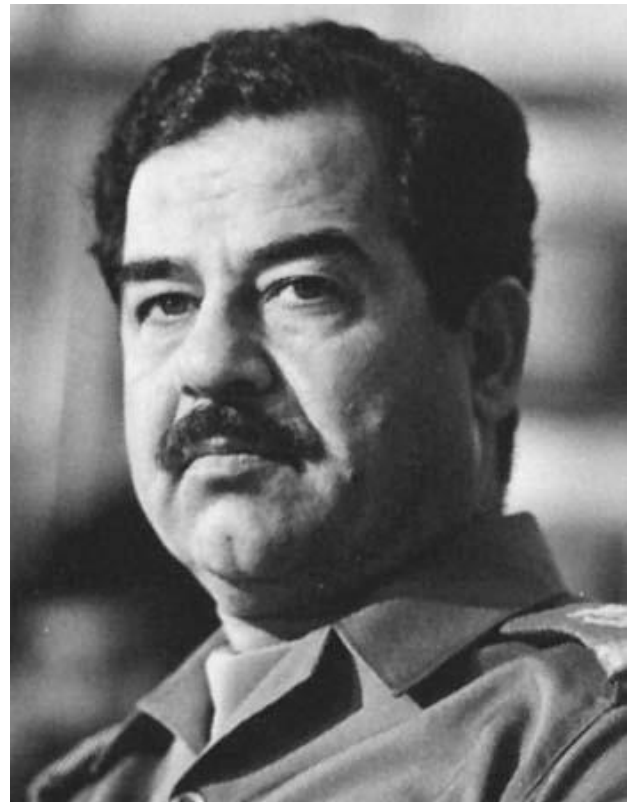
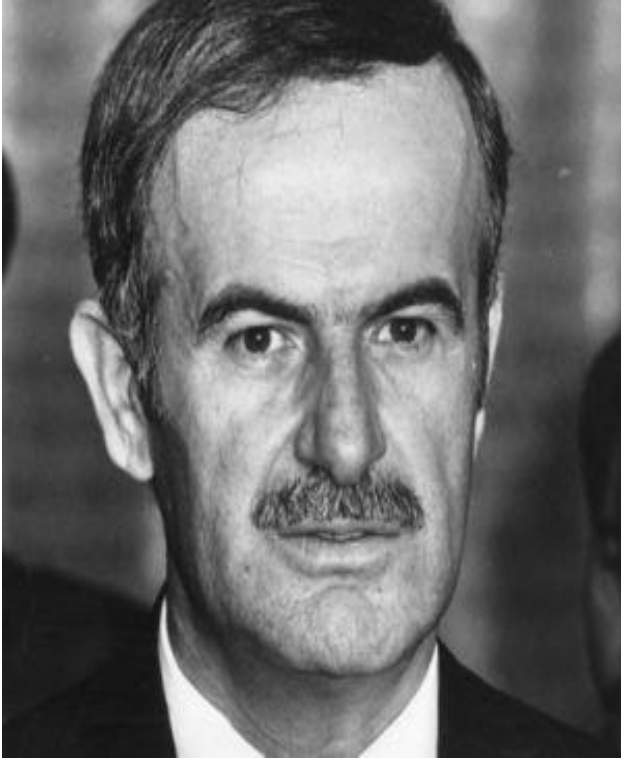

EEN VERGELIJKING TUSSEN DE BA'ATH-REGIMES: SYRIË EN IRAK

Naam: Anne Giesbers

Studentnummer: 4078713

Cursus: Geschiedenis Bachelor Eindwerkstuk (GE3V14054)

Begeleider: dr. Geraldien von Frijtag Drabbe Kunzel

Inleverdatum: 31-03-2016

Aantal woorden: 8.390

Universiteit Utrecht

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
Voorgeschiedenis van de Ba'ath-partij	6
Hoofdstuk 1: de rol en regeringsstijl van Assad en Hoessein	8
Hoofdstuk 2: binnenlandse repressie- interne oppositie	15
Hoofdstuk 3: de economie van Irak en Syrië	20
Conclusie	25
Literatuurlijst	26

INLEIDING

Nadat in 1967 de Juni-oorlog had plaatsgevonden, kwamen de Arabische landen die tegen Israël hadden gevochten als verliezers uit de strijd. In het geval van Syrië en Irak werden vervolgens de bestaande regimes omvergeworpen. Hoewel de periode tot 1967 in beide landen werd gekenmerkt door instabiliteit, kwamen er na de oorlog twee duurzame regimes aan de macht. In Syrië greep Hafiz al-Assad in 1970 de macht en hij behield deze tot zijn dood in 2000; in Irak rees Saddam Hoessein aanvankelijk als invloedrijk politicus in 1968 om vervolgens in 1979 tot president te worden uitgeroepen. Hoesseins ambtsperiode eindigde pas in 2003 met de Amerikaanse interventie.¹ Gezien de opmerkelijk lange ambtsperiode van beide leiders kan men zich afvragen welke factoren van invloed zijn geweest gedurende de consolidatie van deze regimes. In dit paper wordt dan ook getracht deze consolidatie van de Ba'ath-regimes in de jaren zeventig van de vorige eeuw te onderzoeken. Daarbij wordt de ontwikkeling van het Assad-regime vergeleken met die van een andere Ba'ath-dictatuur in de regio die recentelijk ten val kwam: Saddam Hoesseins Irak.

Naast de vergelijking tussen de Ba'ath-regimes wordt er ook onderzocht in hoeverre beide regimes passen in het model van een totalitair bestuur. In beide landen kwam de Ba'ath-partij begin jaren zestig aan de macht. Syrië en Irak ontwikkelden zich verder tot politiestaten waarin de heersers, respectievelijk Hafiz al-Assad en Saddam Hoessein, na verloop van tijd steeds meer steunden op minderheidsgroepen. Er is in de literatuur al veel geschreven over beide regimes. Veelal zijn er deelstudies gepubliceerd over kenmerkende aspecten van die regimes. Zo heeft Adeed Dawisha een uitgebreid overzichtswerk over de politieke geschiedenis van Irak gepubliceerd en heeft William Cleveland over de politieke geschiedenis van beide landen geschreven.² Ook zijn er biografieën geschreven over Assad en Hoessein door Efraim Karsh, Inari Rautsi en Patrick Seale.³ Er is echter niet veel in vergelijkend perspectief geschreven en hoewel de broederregimes veel gelijkenissen vertonen, zijn er tevens belangrijke verschillen te noemen. Deze scriptie behelst dan ook een vergelijkend literatuuronderzoek en probeert een integraal en diachroon overzicht te geven van beide regimes. Door de vergelijkende benadering kunnen de overeenkomsten en verschillen tussen de Ba'ath-regimes geduid worden. Met het resultaat van deze vergelijking kan er aan de hand van de overeenstemmende aspecten mede worden verklaard wat de Ba'ath-regimes typeert en wat de consolidering van macht van de regimes zo succesvol maakte.

---

¹ W.L. Cleveland, *A History of the Modern Middle East* (Boulder 2013) 414.

² A. Dawisha, *Iraq: A Political History* (Princeton 2013); W.L. Cleveland, *A History of the Modern Middle East* (Boulder 2013).

³ E. Karsh en I. Rautsi, *Saddam Hussein: A political biography* (Londen, 1991); P. Seale, *Asad. The Struggle for the Middle East* (Berkeley, 1995).

De hoofdvraag van deze bachelor-scriptie luidt dan ook: in hoeverre manifesteerden en consolideerden de Ba'ath-regimes zich in Irak en Syrië gedurende 1970-2000 op dezelfde manier?

Bij het beantwoorden van deze vraag wordt gebruik gemaakt van de totalitarisme-theorie volgens de historici Allan Todd en Peter Grieder. Volgens Todd valt totalitarisme, net als autoritarisme, onder de noemer dictatuur. Een dictatuur is de algemene term waarmee een politiek regime wordt beschreven waarin democratie, individuele liberale rechten en een parlementair systeem afwezig zijn. Een autoritair regime komt niet aan de macht ten gevolge van een grootschalige onvrede, maar is het resultaat van een bestaand conservatief regime dat steeds meer ondemocratische maatregelen oplegt om politieke organisaties te neutraliseren en te mobiliseren. Een autoritair regime kan daarnaast ook volgen uit een militaire coup. Kenmerkend is dat een autoritair regime vasthoudt aan het behouden of restaureren van traditionele structuren en waarden. Totalitaire regimes daarentegen, komen aan de macht door middel van een massabeweging of revolutie. Daarnaast zijn ze theoretisch gezien gecommiteerd aan een ideologie en een programma van politieke, economische en sociale verandering.⁴ Peter Grieder vat het totalitarisme samen als de poging van een staat om de bevolking te manipuleren, mobiliseren of daar totale controle over uit te oefenen in de naam van een ideologie, ongeacht het resultaat daarvan.⁵ Autoritaire regimes zijn volgens dezelfde auteur politieke systemen met een beperkt politiek pluralisme en hebben geen leidende ideologie. Daarnaast focust autoritarisme zich op de onderdrukking van de oppositie en politieke vrijheid in plaats van het totalitaristische doel om het maatschappelijk middenveld uit te wissen. Het maatschappelijk middenveld omvat in deze alles wat te maken heeft met de burgers zoals verenigingen, bedrijven, vakbonden, belangengroepen en andere organisaties die onafhankelijk zijn van de staat. Deze organisaties representeren dan ook groepen bestaande uit individuen die zich keren tegen overheidsbemoeienis. Waar autoritaire regimes een aanzienlijk aantal van dergelijke organisaties tolereren, worden ze onder totalitaire regimes volledig uitgewist. Daarnaast gaan totalitaire regimes zo ver dat er partijen en vakbonden worden opgericht die de facto niets voor stellen, maar een democratische façade moeten ophouden. Mede door massapolitiek en technologische vooruitgang werden totalitaire regimes in de 20ste eeuw volgens Grieder dictaturen die zich voordeden als democratie, maar eigenlijk antidemocratisch waren.⁶

Todd stelt dat er vijf hoofdaspecten zijn die centraal staan in een totalitair regime. Allereerst is er een allesomvattende ideologie, die de samenleving domineert en structureert. Ten tweede wordt het politieke systeem gedomineerd door één almachtig leider, waarbij er sprake is van de creatie van een cultus of persoonlijkheid. Ten derde is er sprake van censuur en propaganda, waarbij controle van

---

⁴ A. Todd, *The European dictatorships: Hitler, Stalin, Mussolini* (Cambridge 2002) 12.

⁵ P. Grieder, 'In Defence of Totalitarianism Theory as a Tool of Historical Scholarship', *Totalitarian Movements and Political Religions*, 8 (2007) 3-4, 563-89, aldaar 565.

⁶ Grieder, 'In Defence of Totalitarianism Theory as a Tool of Historical Scholarship', 564-5.

culturele aspecten en indoctrinatie van de samenleving wordt nagestreefd. Ten vierde is er een systematisch gebruik van onderdrukking en geweld om de bevolking in het gareel te houden. Ten vijfde is er absolute staatscontrole en coördinatie van de economie.⁷ Drie van deze aspecten zullen in deze scriptie getoetst worden aan de broederregimes van Irak en Syrië. Dit zijn tevens de deelvragen die per hoofdstuk individueel behandeld worden. In het eerste hoofdstuk zal er gekeken worden naar de persoonlijkheidscultus van beide dictators. Waren Assad en Hoessein de absolute leiders? Hoe uitte zich dat? In het tweede hoofdstuk komen de repressie en onderdrukking aan bod. Was er een eenpartijstelsel of was er ruimte voor oppositie? Hoe uitte de onderdrukking zich? In het derde hoofdstuk wordt de economie besproken waarbij de vraag centraal staat of er daarbij sprake was van absolute staatscontrole.

Er is voor deze drie aspecten gekozen, omdat die mijns inziens voor een zo volledig mogelijk beeld van de Ba'ath-regimes zorgen. Daarnaast wordt met deze focus de kwaliteit van het onderzoek gewaarborgd, omdat een onderzoek naar alle vijf de aspecten teveel zou zijn voor dit relatief kleine paper en daarmee ieder aspect individueel tekort zou doen. Daarnaast komen in hoofdstuk 1 over de persoonlijkheidscultus in het geval van beide dictatoren de censuur, propaganda en ideologie ook deels aan bod. Hoofdstuk 2 en 3 vormen met de focus op de politieke organisatie rondom de Ba'ath-partij, de oppositie en repressie, en op de economie een mooi verlengstuk van het presidentschap dat in hoofdstuk 1 uiteen wordt gezet. Daarmee wordt dit onderzoek integraal en diachroon tegelijkertijd. De gebruikte literatuur in dit onderzoek bestaat vooral uit overzichtswerken geschreven door Irak- en Syrië-experts. Veelal is het werk *A History of the Modern Middle East* van William Cleveland gebruikt als basis, waarin hij integrale aspecten bespreekt van beide regimes.⁸ Daarnaast is onder andere het werk van Charles Tripp *A History of Iraq* gebruikt, dat een diachroon overzicht geeft van de geschiedenis van Irak, en het werk van Patrick Seale die in *Asad: The Struggle for the Middle East* een uitgebreide biografie van Hafiz al-Assad uiteenzet.⁹

---

⁷ Todd, *The European dictatorships: Hitler, Stalin, Mussolini*, 13.

⁸ W.L. Cleveland, *A History of the Modern Middle East* (Boulder 2013).

⁹ C. Tripp, *A History of Iraq* (Cambridge 2002); P. Seale, *Asad. The Struggle for the Middle East* (Berkeley, 1995).

VOORGESCHIEDENIS VAN DE BA'ATH-PARTIJ

Het Ba'athisme, wat verrijzenis betekent, werd opgericht door de christen Michel Aflaq en de Soenniet Salah al-Din al-Bitar. Samen werkten zij aan een doctrine die aspecten van nationalisme en socialisme combineerden.¹⁰ Ten tijde van het Franse mandaat in 1944, richtten zij de Ba'ath-partij in Damascus op die zich op dat moment profileerde als vrijheidspartij gericht tegen het Franse bewind. Nadat Syrië in 1946 onafhankelijk was geworden, vormde de Ba'ath-partij de oppositie van de oudere generatie die toen aan de macht kwam. In 1953 voegden Aflaq en Bitar zich bij de Arabisch-Socialistische Partij van Akram al-Hawrani waardoor de Arabisch-Socialistische Ba'ath-partij ontstond.¹¹ De ideologie van de partij was gefundeerd op het geloof in het bestaan van één Arabische natie en er werd dan ook gestreefd naar Arabische eenheid. De pan-Arabische organisatie had als doel ervoor te zorgen dat de grenzen tussen Arabische staten slechts als kunstmatige scheidingen fungeerden. Alle Arabieren zouden zich binnen één politieke entiteit herenigen.¹² Aflaq stelde dat onafhankelijkheid van imperiale machten gepaard moest gaan met een mentaliteitsverandering en sociale hervorming. Daarmee impliceerde hij dat er een nationale herrijzenis moest ontstaan die alleen gerealiseerd kon worden door middel van een sociale revolutie. Deze socialistische visie, met zijn roep om Arabische eenheid en een appel op Arabieren om als het ware nationaal herboren te worden, was aantrekkelijk voor veel jonge Arabieren in Syrië.¹³ Daarnaast was het Ba'athisme seculier van aard, maar vormde de islam wel een centraal bestanddeel van het Arabisme.¹⁴

Begin jaren vijftig kwam er ook een aftakking van de partij in Irak. De Ba'ath in Irak was echter geen homogeen orgaan, aangezien de relatie met de oorspronkelijke partij zelf informeel en persoonlijk van aard was en er daarmee geen overeenstemmende politieke lijn was. Een belangrijk verschil tussen het Ba'athisme in Syrië en Irak, wat mede de opsplitsing in 1966 veroorzaakte, was dat de ideologie diepgeworteld was in Syrië, maar niet in Irak. In het geval van Irak was het dan ook moeilijk om veel steun te mobiliseren voor het Ba'athisme, hoewel volgens Sluglett Irakese Ba'ath-politici dit ook niet beoogden. Zij wilden volgens de auteur de macht naar zich toe trekken door middel van geweld en een coup.¹⁵ In 1966 ontstond er een opsplitsing binnen de partij waarmee de oprichters Aflaq en Bitar zich scheidten van Salah Jadid die de zogenoemde neo-Ba'ath leidde in Syrië. Door de coup van Jadid in Syrië werden Aflaq en Bitar verdreven. Zij vluchtten naar Irak waar zij de Irakese Ba'ath-partij oprichtten, die los stond van de Syrische Ba'ath-partij. Hoewel er geen sprake was van fundamenteel

---

¹⁰ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 303.

¹¹ M. Farouk-Sluglett en P. Sluglett, *Iraq since 1958* (New York 2003) 87-8.

¹² Farouk-Sluglett en Sluglett, *Iraq since 1958*, 202.

¹³ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 303.

¹⁴ Farouk-Sluglett en Sluglett, *Iraq since 1958*, 88.

¹⁵ Ibidem, 88/91.

ideologische onenigheid, was er sinds de opsplitsing wel verbittering tussen beide partijen en werd er van beide kanten beweerd dat er verschillen waren.¹⁶

---

¹⁶ Ibidem, 202-3.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de rol van Assad en Hoessein binnen hun regime, waarbij aandacht wordt besteed aan hun regeringsstijl. Aspecten van propaganda, persoonlijkheid en consolidatie van macht in het betreffende politieke systeem komen daarbij aan bod. Cleveland benadrukt in zijn boek dat de focus op Assad en Hoessein als individu niet moet suggereren dat slechts zij de sociale en politieke dynamiek van de staat bepaalden. Het is echter zo dat de twee heersers dermate dominant waren in de parlementen van hun land en deze dominantie over een lange periode behielden, dat er niet aan persoonlijke aandacht voorbij kan worden gegaan.¹⁷

Hafiz al-Assad was afkomstig uit een verarmde en geïsoleerde regio in Syrië en behoorde tot de Alawieten, een minderheid onder de moslims. Hij verkreeg als eerste binnen zijn familie toegang tot de middelbare school en presteerde daar erg goed. Al op jonge leeftijd raakte Assad geïnteresseerd in de Ba'ath-doctrine van nationale herrijzenis en sociale hervorming. Op zijn zestiende trad hij dan ook toe tot de Ba'ath-partij en na de middelbare school schreef hij zich in bij de militaire academie.¹⁸ Hoessein was, net zoals Assad, afkomstig van het platteland en gebruikte de Ba'ath-partij om zijn presidentschap te realiseren. Hij was afkomstig uit Tikrit en behoorde tot de Soennieten, die een minderheid vormden in Irak ten opzichte van de Sjiïeten. Tijdens zijn studie raakte Hoessein betrokken bij de Ba'ath-partij. Hij speelde een belangrijke rol bij de omverwerping van het regime van Arif in 1968 en vervolgens werd hij aangesteld als vicepresident onder president al-Bakr.¹⁹

Assad als president

Volgens Zisser was het Syrische regime een persoonlijk regime, dat om president Assad heen was gebouwd.²⁰ Assads leiderschap werd in sterke mate bepaald door zijn persoonlijke stijl, maar volgens Seale speelde zijn publieke optreden daar geen grote rol in. Assad toonde zich volgens de auteur erg gereserveerd en formeel, en had moeite met het leggen van contact met mensen. Daarnaast beschikte hij niet over het typerende charisma en talent voor spreken van een populistisch leider. Zijn stijl van publiek spreken was gekunsteld, maar zijn gebruik van de klassiek Arabische taal versterkte wel het nationalistische aspect dat hij graag uitdroeg.²¹ Assad liet zich inspireren door de in zijn ogen grote held en modelfiguur Salah ad-Din (Saladin), een legendarische islamitische Koerdische strijder die in de twaalfde eeuw erin slaagde het islamitische oosten te verenigen. In zijn speeches haalde Assad Saladin's

---

¹⁷ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 415.

¹⁸ Ibidem, 415.

¹⁹ Ibidem, 424-5.

²⁰ E. Zisser, *Asad's Legacy: Syria in Transition* (London 2001) 19.

²¹ R. Antoun en D. Quataert (red.), *Syria: Society, Culture and Polity* (New York 2001) 105.

succes vaak aan, waarmee Israël werd afgeschilderd als vijand. Assad liet zich graag meten met Nasser en Saladin en uitte op deze manier ook zijn persoonlijkheidscultus als historisch leider.²²

Aan het begin van zijn presidentschap was Assad socialer ingesteld dan het eenzame en teruggetrokken figuur dat hij volgens Seale uiteindelijk verworpen was. Hij startte zijn bewind met een rondreis door het land, waarbij hij zich aan zijn bevolking presenteerde en zich als een luisterend leider toonde. Door de jaren heen veranderde dit echter, mede door de Moslim Broederschap dat in hoofdstuk twee uitvoeriger wordt besproken. Van 1977 tot 1982 was Assad gedwongen om harde maatregelen te nemen tegen de organisatie die zich tegen zijn regime keerde. Sindsdien verscheen Assad zelden openbaar, behalve wanneer zich een belangrijke gelegenheid voordeed.²³

Een Alawietisch regime legitimeren

Hoewel het regime werd verpersoonlijkt door Assad, speelden ook familie en de Alawietische sekte een centrale rol.²⁴ De loyaliteit jegens zijn regime verzekerde Assad door (familie)verwanten en vertrouwde medewerkers belangrijke posities toe te kennen in de heersende hiërarchie. Het regime kwam op die manier te bestaan uit voornamelijk Alawieten.²⁵ Ziadeh bevestigt dat de concentratie van macht in handen was van een elite die afkomstig was van het platteland en/of beschikte over een militaire achtergrond.²⁶ Zodoende ontstond er volgens Zisser een Syrische elite waarbij drie types te onderscheiden waren. Allereerst vormden Assad en zijn familieleden de kern van de elite, waarbij vooral zijn broers, neven en zoon Bashar belangrijke posities innamen. Ten tweede waren er de Alawietische 'baronnen' die veelal commandant waren van de militaire- en veiligheidsdiensten. Zij waren zowel leden van Assads stam als van Assads gemeenschap. Ten derde was er een groep die Assads visie steunde, veelal afkomstig uit de Soennitische gemeenschap. Zij speelden vooral een belangrijke rol in het politieke systeem zelf waarbij hun macht sterk afhankelijk was van de relatie met Assad zelf. Het ging hier om mensen die al langere tijd een band hadden met Assad, zowel vriendschappelijk als politiek-adviserend.²⁷

Problematisch was echter dat de Alawietische gemeenschap, zoals eerder genoemd, een minderheid vormde binnen Syrië. Het merendeel van de Syrische bevolking bestond namelijk uit Soennieten.²⁸ Assad wilde zijn macht dan ook uitbreiden door volledige controle over het leger en door

---

²² B. Reich, *Political Leaders of the Contemporary Middle East and North Africa: A Biographical Dictionary* (Greenwood 1990) 57-8.

²³ Antoun en Quataert (red.), *Syria: Society, Culture and Polity*, 105.

²⁴ Zisser, *Asad's Legacy: Syria in Transition*, 19.

²⁵ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 417-8.

²⁶ R. Ziadeh, *Power and Policy in Syria: Intelligence Services, Foreign Relations and Democracy in the Modern Middle East* (Oxford 2011) 16.

²⁷ Zisser, *Asad's Legacy: Syria in Transition*, 30-34.

²⁸ Antoun en Quataert (red.), *Syria: Society, Culture and Polity*, 49.

het instellen van een breed netwerk van veiligheidsdiensten. Daarnaast trachtte Assad de Alawietische dominantie van zijn regime zo min mogelijk uit te dragen om op die manier steun te verkrijgen onder zowel de Soennitische als de overige Syrische bevolking. Hij wilde zijn regering profileren als constitutioneel en democratisch, waarbij hij zichzelf de rol toekende als nationaal en populair leider wiens autoriteit voortkwam uit de bevolking. Reich stelt dat Assad waarschijnlijk niet alleen machtsbelust was, maar ook oprecht gemotiveerd werd door het gevoel van een nationale missie. Assad geloofde dat zijn leiderschap de nationale belangen van de Syrische bevolking diende en op den duur ook die van de Arabische wereld.²⁹ Daarnaast presenteerde Assad zich als de leider en vertegenwoordiger van de heersende Ba'ath-partij. Na arrestatie of uitschakeling van de partijtop in 1970 richtte Assad een nieuwe *Ba'ath Regional Command* op dat hij liet bestaan uit eigen supporters. Zij kozen Assad direct als de secretaris-generaal van de partij. Vervolgens benoemde hij in 1971 een nieuw parlement, de Volksraad, dat hem meteen nomineerde als enige kandidaat voor het Syrische presidentschap. Middels een referendum in 1971 werd dan ook bekrachtigd met 99,2 procent van de stemmen dat Assad president was van Syrië. Overigens werd hij herkozen als president in 1978 en 1985 met consequent meer dan 99 procent van de stemmen. Volgens Reich verkreeg Assad met name steun van boeren, arbeiders, de middenklasse en overheidsmedewerkers waaronder zich zowel Soennieten als non-Soennieten bevonden. Het waren degenen die tot dan toe het meeste baat hadden gehad bij het Assad-regime. De kern van support werd uiteraard gevormd door de Alawietische gemeenschap, het Syrische leger en het wijde netwerk van veiligheidsdiensten. Assad had directe controle over de legercommandanten en liet hen opleiden om zijn leven, regime en land veilig te stellen, maar ook om zijn lokale en regionale politiek te garanderen.³⁰

Assad en de Grondwet

Voor de eerste keer in de moderne geschiedenis van Syrië wist Assad een gecentraliseerd presidentieel systeem met absolute autoriteit te vestigen. Assad werd daarbij ambtshalve opperbevelhebber van het leger en verkreeg bijna ongelimiteerde macht in de wetgevende macht, uitvoerende macht en het beleid, zowel binnenlands als buitenlands.³¹ Dit alles was het gevolg van de amendering van de Syrische Grondwet op 13 maart 1973. Daarin werd onder andere vastgelegd dat de Volksraad niet langer beschikte over het hoogste gezag. De president kreeg een hernieuwbare ambtstermijn van zeven jaar en verregaande bevoegdheden. Naast het opperbevelhebberschap over het leger, mocht de president kabinetsleden benoemen, het kabinet voorzitten en de wetgevende macht bijeenroepen of ontbinden door middel van veto of specifieke omstandigheden. Daarbij was er de bevoegdheid om voor

---

²⁹ Reich, *Political Leaders of the Contemporary Middle East and North Africa*, 54-5.

³⁰ Ibidem, 55/60-1.

³¹ Ibidem, 55.

belangrijke zaken die betrekking hadden tot de belangen van het land een referendum te houden, waarvan de resultaten bindend zouden zijn ongeacht de stem van het parlement. Verder verkreeg de president de bevoegdheid om als voorzitter zijnde vier rechters aan te stellen voor de Hoge Raad (High Constitutional Court). Dit was destijds een nieuw orgaan dat de president adviseerde over onder andere de Grondwettigheid van een wet of decreet indien hij daarom vroeg. Het orgaan mocht echter geen uitspraken doen over wetten die door de president werden geïnitieerd en voorgelegd aan de bevolking door middel van referenda.³² Volgens Seale was de herziening van de Grondwet een bewuste zet, omdat Assad bang was dat de formele instituties anders teveel macht zouden krijgen. Assad begreep als partijleider zijnde dat hij de macht van de partij moest verzekeren om ook zijn eigen macht veilig te stellen.³³

De Grondwet vereiste echter via een clause dat de president moslim moest zijn. Het was dan ook een gewaagde stap van Assad om over Syrië te heersen vanuit een positie als president. Assad had zoals eerder genoemd getracht om een eventuele focus op zijn Alawietische identiteit te vermijden. Hij probeerde zich dan ook aan de bevolking te presenteren als een vroom moslim. Begin jaren 1970 werd Assad door een Soennitische moefiti uit Damascus erkend als een authentiek moslim. Hij nam deel aan publieke gebeden, religieuze ceremonies in diverse moskeeën, en gebruikte hij in zijn speeches islamitische termen zoals jihad. Zoals eerder genoemd liet Assad Soennieten belangrijke functies binnen het regime bekleden waarmee hij hen in het politiek leven probeerde te betrekken.³⁴ Kedar stelt dat de gecensureerde pers werd ingezet om te proclameren dat Alawieten moslims waren en om de bevolking Assad zijn geloofsbeoefening te tonen.³⁵

Saddam Hoessein 1968-1979

Hoewel Hoessein tot juli 1979 geen president was, speelden de jaren na de coup in 1968 waarna al-Bakr president werd een belangrijke rol. Het aantreden van Hoessein in 1979 was volgens Dawisha in feite slechts een formele institutionalisering en legitimering van zijn daarvoor gevestigde dominantie over het besluitvormingsproces en de gouvernementele structuren.³⁶ Het is dan ook relevant om de positie van Hoessein te bespreken die sinds het presidentschap van al-Bakr is ontstaan.

Wat volgens Dawisha direct voor een band zorgde tussen al-Bakr en Hoessein, was hun gedeelde afkomst uit de Soennitische stad Tikrit. Er waren zelden onenigheden tussen de mannen en beide bekleedden belangrijke posities in de Revolutionaire Commando Raad (RCR), het machtigste

---

³² P.B. Heller, 'The Permanent Syrian Constitution of March 13, 1973', *Middle East Journal* 28 (1974) 1, 53-66, aldaar 55-65.

³³ Seale, *Asad. The Struggle for the Middle East*, 173-4.

³⁴ Reich, *Political Leaders of the Contemporary Middle East and North Africa*, 55.

³⁵ Kedar - *Modern Syria* 29/30

³⁶ Dawisha, *Iraq: A Political History*, 213.

orgaan in Irak destijds, het kabinet en de Regionale Commando van de Ba'ath-partij. Vanaf de jaren zeventig speelde Hoessein een rol in de beleidsvorming en het implementeren daarvan. Als bewonderaar van Stalin, gebruikte hij een vergelijkbare meedogenloosheid en manipulatieve scherpzinnigheid om zijn macht te consolideren. Mannen van Iraakse veiligheidsorganisaties die hem loyaal toonden werden beloond met invloedrijke posities binnen de Ba'ath-partij. Daarnaast liet hij potentiële rivalen elimineren door hen te beschuldigen van reële, maar ook ingebeeldde complotten tegen de Iraakse overheid.³⁷ Al-Bakr zelf werkte hieraan mee en op den duur waren de meeste regeringsgetrouwen afkomstig uit Tikrit. Daarnaast werd in 1977 uiteindelijk de scheidlijn tussen de Ba'ath-partij en staat weggewerkt doordat de Revolutionaire Commando Raad toen volledig uit Ba'ath-partijleden kwam te bestaan. Nadat al-Bakr in 1979 aftreedde, volgde Hoessein hem direct op als president.³⁸

Hoesseins presidentschap

Met zijn presidentschap werd Hoessein voorzitter van de eerder genoemde RCR waarbij hij meteen vermeende rivalen binnen de partij liet executeren. De politieke orde die Hoessein creëerde was volgens Reich bepaald door het leger, de veiligheidsdiensten en de partij. Reich meent dat het regime dan ook totalitair was en sterk leunde op politieke repressie en geweld.³⁹ Dawisha spreekt van een schrikbewind, dat de volledige bevolking van Irak in zijn greep hield.⁴⁰ De veiligheidsdiensten zorgden voor persoonlijk netwerk, waarmee hij zijn vijanden kon uitschakelen. Dit betrof de Nasseristen, communisten, monarchisten, Sjiitische fundamentalisten en nog velen meer. Wat betreft de ideologie zorgde Hoessein ervoor dat er zoveel mogelijk vanuit de Ba'ath-partij werd toegewerkt naar Arabische eenheid. *'Unity, liberation, socialism'* luidde de partij-slogan dan ook.⁴¹ Irak moest de leiding nemen in deze revolutionaire beweging, maar nadat pogingen om regimes in omliggende landen omver te werpen eind jaren zestig en begin jaren zeventig waren mislukt, werd er besloten om de koers te veranderen. Het streven naar Arabische eenheid werd uitgesteld en de focus lag voortaan op het Iraakse nationalisme, gebaseerd op het idee van Mesopotamisch erfgoed.⁴²

Zoals eerder vernoemd waren veel regeringsgetrouwen afkomstig uit Tikrit. Met Hoessein als president werd deze basis van vertrouwelingen verder uitgebreid, maar dan ook met familieleden. Saddam wilde machtsposities zoveel mogelijk aan familieleden toebedelen om zo een parallel netwerk aan steun op te bouwen zonder daarbij afhankelijk te zijn van de Ba'ath-partij. Daarnaast kon hij op

---

³⁷ Ibidem, 211.

³⁸ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 425-6.

³⁹ Reich, *Political Leaders of the Contemporary Middle East and North Africa*, 242-3.

⁴⁰ Dawisha, *Iraq: A Political History*, 214-5.

⁴¹ Reich, *Political Leaders of the Contemporary Middle East and North Africa*, 243-5.

⁴² Ibidem, 245.

deze manier onder andere voor een opvolger zorgen. Familieleden kregen diverse posities toegewezen in de veiligheidsdiensten waaronder ook de organen die verantwoordelijk waren voor het bewaken van Hoessein zelf. Op den duur werd Irak dan ook geleid door partijleden van de Ba'ath-partij en leden van de vier grootste stammen die gelieerd waren aan Saddam en allemaal hun bakermat hadden in Tikrit.⁴³ Reich stelt dan ook dat een van de redenen dat Hoessein, ondanks pogingen vanuit tegenstanders hem te vermoorden, zijn macht zolang wist te behouden was doordat hij mensen uit deze kringen belangrijke posities toewees.⁴⁴

Hoesseins persoonlijkheidscultus

Volgens Bengio was Hoessein de belichaming van het regime. Hoessein zelf prefereerde absoluut leiderschap en wilde dit bewerkstellingen door Irak de oude moslimtraditie te laten volgen van een eerlijk en rechtvaardig heerser die een goede regering belichaamde. Om zijn *one-man rule* te verwezenlijken, keek hij volgens Bengio naar Mesopotamische en Arabische heersers die hij zelf als rolmodel stelde.⁴⁵ Al voor zijn presidentschap in 1975 theoretiseerde Hoessein zijn beeld van een ideale leider dat hij oppositioneerde van collectief leiderschap. Hij schreef dat de leider de zoon van het volk moest zijn, maar tegelijkertijd ook de vader. De samenleving moest de leider als rechtvaardig zien, ook wanneer er in moeilijke tijden met harde hand geregeerd moest worden. Een onrechtvaardig man kon in de ogen van Hoessein geen leider zijn. Ten tijde van het presidentschap van al-Bakr was er sprake van een collectief leiderschap, maar volgens Bengio deed Hoessein alles wat nodig was om de macht van al-Bakr zelf te beperken om daarmee zijn eigen macht te vergroten.⁴⁶

Toch begon Hoessein al voor zijn presidentschap met het ontwikkelen van zijn persoonlijkheidscultus. Er kwamen artikelen waarin hij werd geprofileerd als de ware leider, waarbij de term *qa'id* door Hoessein zelf werd geprefereerd. Met de ingang van zijn presidentschap namen de werken over zijn prestaties opmerkelijk toe.⁴⁷ Volgens Coughlin ging de Saddamcultus na Hoesseins presidentiele aantreding een eigen leven leiden, waardoor in 1980 zowat iedere Iraakse instelling en ieder departement alleen bestond ter ere van Hoessein.⁴⁸ De figuren die dichtbij Hoessein stonden streefden ernaar om van hun president een levende legende te maken.⁴⁹ Dit werd bewerkstelligd door een mythisch beeld dat werd gecreëerd met behulp van poëzie, proza en kunst en ook symbolen speelden een grote rol.⁵⁰ Kranten werden soms half opgevuld met foto's, slogans en beschrijvingen van

---

⁴³ O. Bengio, 'How Does Saddam Hold on?', *Foreign Affairs* 79 (2000) 4, 90-103, aldaar 96-7.

⁴⁴ Reich, *Political Leaders of the Contemporary Middle East and North Africa*, 242.

⁴⁵ O. Bengio, *Saddam's word: Political discourse in Iraq* (Oxford, 1998) 69.

⁴⁶ Bengio, *Saddam's word: Political discourse in Iraq*, 71.

⁴⁷ J. Sassoon, *Saddam Hussein's Ba'ath party: Inside an authoritarian regime* (Cambridge, 2012) 175.

⁴⁸ C. Coughlin, *Saddam: Biografie van een dictator* (Utrecht 2002) 191.

⁴⁹ Bengio, *Saddam's word: Political discourse in Iraq*, 78.

⁵⁰ Sassoon, *Saddam Hussein's Ba'ath party: Inside an authoritarian regime*, 175.

de activiteiten van Hoessein. Daarnaast leidde de president direct of indirect zijn eigen campagnes. Een veelgebruikte strategie daarbij was om Hoessein gelijk te stellen met Irak, de Irakezen en de Arabieren in het algemeen. Veelal werd hij neergezet als de vader van Irak of zelfs de zoon van de Irakezen. Het gebruik van metaforen was ook populair. Zo werd Hoessein vergeleken met een gouden leeuw of adelaar, zoals dit ook gebeurde bij middeleeuwse islamitische leiders.⁵¹ Daarnaast zijn er tal van biografieën geschreven, waarbij de daden van Hoessein verheerlijkt werden. Regelmatig bezocht Hoessein onaangekondigd fabrieken, scholen, ziekenhuizen en bedrijven waarbij de gebeurtenis gefilmd werd. Dit alles werd gedaan om zijn populariteit te vergroten. Deze indoctrinatie was succesvol, aangezien westerse diplomaten destijds rapporteerden dat Hoessein populair was onder de bevolking. Ondanks het besef dat er was van de meedogenloze acties vanuit de veiligheidstroepen, was er in het dagelijks leven voor de Irakese bevolking veel verbeterd.⁵²

Conclusie hoofdstuk 1

In het geval van beide presidenten speelden de veiligheidsdiensten en militaire organisaties voor het behoud van hun machtsposities een belangrijke rol. Belangrijke functies binnen die organen werden toegewezen aan personen die dicht bij de president stonden, waardoor de leidende elite grotendeels bestond uit sektarische verwanten. Zowel Assad als Hoessein belichaamden het regime: zij verzekerden hun posities door binnen de verschillende politieke en militaire toporganen een belangrijke functie in te nemen. Hoessein droeg dit leiderschap echter veel meer publiekelijk uit door het gebruik van propaganda voor zijn persoonlijkheidscultus alsmede zijn profilering als legende. In het geval van Assad lag de focus meer op zijn legitimiteit als leider, mede doordat hij afkomstig was uit een Alawietisch milieu dat een minderheid vormde binnen Syrië. Anders dan in totalitaire systemen waren in Irak en Syrië echter niet alleen partij structuren dominant. Ook andere, familiale of sektarische, banden speelden een rol in de organisatie van het bestuur. Overeenstemmend met de definitie van een totalitair regime zoals genoemd in de inleiding is wel dat er in het geval van beide Ba'ath-regimes zeker sprake was van een politiek systeem gedomineerd door één almachtig leider. In het geval van Hoessein was de persoonlijkheidscultus sterker dan in het geval van Assad, maar dit is vooral een relatief verschil.

---

⁵¹ Bengio, *Saddam's word: Political discourse in Iraq*, 78-9.

⁵² Coughlin, *Saddam: Biografie van een dictator* (Utrecht 2002) 192.

In dit hoofdstuk staan de repressie van de Ba'ath-regimes en de bestrijding van de oppositie centraal. Daarbij wordt zowel aandacht besteed aan eventuele maatregelen die zijn genomen door de betreffende president om de oppositie in te dammen als aan de kenmerken van deze oppositie zelf. Aangezien Hoessein en Assad beide behoorden tot een minderheidsgroep in eigen land kregen zij logischerwijs te maken met opposenten, die veelal op brute wijze werden neergeslagen. Daarnaast wordt er gekeken naar de bestuursvorm van beide regimes: was de Ba'ath-partij de enige partij met reële macht?

Het Nationaal Progressieve Front

Met de eerder genoemde amendering van de Grondwet werd bepaald dat de Ba'ath-partij in Syrië de leidinggevende kracht in het land en de samenleving werd.⁵³ Zoals Seale terecht stelt, betekende dit echter niet dat Syrië daarmee een eenpartijstaat was geworden.⁵⁴ In 1972 richtte Assad het Nationalistische Progressieve Front op, een coalitie van zes partijen die tezamen de volksvertegenwoordiging domineerden sindsdien. In het NPF kregen politieke groeperingen, anders dan de Ba'ath-partij, de mogelijkheid kregen om zich te ventileren.⁵⁵ Zowel in het parlement als in het kabinet was het NPF aanwezig, waardoor het Front het politieke landschap domineerde.⁵⁶ Het NPF bestond uit de volgende partijen: de Communistische Partij, de Arabische Socialistische Unie, de Socialistische Federalistische Beweging, de Democratische Socialistische Federalistische Beweging en de Arabische Socialistische beweging.

Hoewel Assad tot dusver pluraliteit in het politieke landschap leek te willen creëren, waren opvallend genoeg bijna alle NPF-partijen afsplitsingen van de Ba'ath-partij. Daarbij stonden de vertegenwoordigers allemaal onder het centrale leiderschap van het Front, dat weer werd vertegenwoordigd door de Ba'ath-partij. De Ba'ath-partij kon door deze leidende functie zijn meerderheid binnen het Front verzekeren en de overige partijen werden via een geratificeerd handvest gedwongen het regime te steunen. Hoewel in het handvest van het NPF was vastgelegd dat het deel uit maakte van het politieke leiderschap en meebesliste over zaken aangaande oorlog, vijfjarenplannen en de basis van een democratisch systeem consolideerde, hadden de partijen, behalve de Ba'ath-partij, de facto maar weinig inspraak. Deze structuur resulteerde in het verlies aan geloofwaardigheid en populariteit onder de bevolking.⁵⁷ Hoewel verschillende leden binnen de partij-alliantie zetels verkregen in het kabinet, beschikte de Ba'ath-partij wel over een monopolie van stemmen onder

---

⁵³ Heller, 'The Permanent Syrian Constitution of March 13, 1973', 55-65.

⁵⁴ Antoun en Quataert (red.), *Syria: Society, Culture and Polity*, 102.

⁵⁵ Seale, *Asad. The Struggle for the Middle East*, 175-6.

⁵⁶ Reich, *Political Leaders of the Contemporary Middle East and North Africa*, 56.

⁵⁷ Ziadeh, *Power and Policy in Syria*, 19/27-8.

studenten en militairen.⁵⁸ Hoewel het Front dus uiteindelijk verre van democratisch bleek, was het volgens Reich een instrument om Assads regime te portretteren als een democratisch systeem.⁵⁹ Het Front vormde uiteindelijk een bredere basis voor Assads regime, stelt Seale, omdat de betreffende partijen uiteindelijk loyaal waren aan zijn beleid.⁶⁰ Behalve het NPF werden er onder Assad een aantal populaire organisaties opgericht die de boeren, arbeiders, vrouwen en studenten vertegenwoordigden met als doel om zogenaamd de participatie in het besluitvormingsproces te bevorderen. Assad wilde met name steun winnen van boeren, arbeiders en de jongeren, naast het leger en de Alawietische gemeenschap in de samenleving.⁶¹

Tegenstanders van Assad

De oppositie van het regime, waarvan het bestaan door Assad nooit werd erkend, werd sinds 1970 onderworpen aan arrestaties. Veelal waren dit politieke opposenten, supporters van Jadid, zijn vijand binnen de Ba'ath-partij, en Ba'ath-leden die ervan verdacht werden over te lopen naar de Iraakse Ba'ath-partij. Assad zorgde ervoor dat Jadid, die aanvankelijk een metgezel was tijdens de Ba'ath-coup van 1963, werd uitgeschakeld. Hetzelfde gebeurde met Aflaq, de grondlegger van de Ba'ath-partij, en zijn volgelingen die volgens Assad in 1970 een poging hadden gedaan om het Syrische regime omver te werpen.⁶² Verdere weerstand kwam vanuit de Soennitische Moslim Broederschap, die al rond 1945 was opgericht. Zij waren ontevreden over de groeiende dominantie van de Alawieten. De organisatie was al in 1964 verboden, maar ondergronds bleef zij actief met het organiseren van stakingen en demonstraties. Eind jaren zeventig radicaliseerde een deel van de leden en ging men over tot het plegen van aanslagen op Ba'ath-leden en Alawieten. Na een mislukte aanslag op Assad, werden honderden leden gevangengenomen en in hun cellen vermoord.⁶³ Nadat in 1982 delen van de stad Hama onder controle kwamen te staan van de radicale broederschap, greep Assad hard in. Dit resulteerde in het bloedbad van Hama, waarbij minstens 10.000 inwoners werden vermoord door het Syrische leger. De gebeurtenis in Hama zorgde voor een collectieve angst in de Syrische samenleving en Assad waarschuwde dat hij er alles aan zou doen om aan de macht te blijven. Duidelijk was nu dat het regime van Assad niet bleek te berusten op populariteit onder de bevolking, maar op de loyaliteit van het leger.⁶⁴ Volgens Reich verloor Assad met het hoogtepunt van de gebeurtenissen in Hama zijn zelfvertrouwen en koelheid, en startte de president een wrede campagne van repressie en *counterterror*.

---

⁵⁸ Seale, *Asad. The Struggle for the Middle East*, 175-6.

⁵⁹ Reich, *Political Leaders of the Contemporary Middle East and North Africa*, 56.

⁶⁰ Seale, *Asad. The Struggle for the Middle East*, 175-6.

⁶¹ Reich, *Political Leaders of the Contemporary Middle East and North Africa*, 56.

⁶² Seale, *Asad. The Struggle for the Middle East*, 173-175.

⁶³ H. Schippers, 'Op eigen kracht: taai verzet van Syrische oppositie', *Internationale Spectator* 65 (2011) 7/8, 401-404, aldaar 402.

⁶⁴ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 423-4.

Volgens de auteur besefte Assad dat zijn eerdere pogingen om één verenigd Syrië te creëren, waarmee hij met name Soennitische steun wilde winnen, hadden gefaald. Weerstand kwam vervolgens niet alleen van de Moslim Broederschap, maar ook van duizenden volgers, stedelijke intellectuelen en zelfs voormalig Ba'ath-partijleden die het regime allemaal zagen als een onrechtmatig Alawietisch militair systeem. Assad liet een veiligheidsdienst specialiseren in terrorisme om zijn repressie tegen de Moslim Broederschap te garanderen.⁶⁵

Partij structuur Irak

Volgens Coughlin was de Ba'ath-partij in Irak georganiseerd volgens de klassieke marxistisch-leninistische principes van hiërarchie en discipline. Tijdens het ambt van Hoessein was de Ba'ath-partij zelfs een staat in de staat. De partij had eigen opleidingsinstituten, waarbij jonge leden de ideologie, economie en politiek van de Ba'ath bestudeerden. Daarnaast beschikte de partij over bureaus die parallel werkten aan departementen zodat overeenstemming en loyaliteit jegens de Ba'ath-principes werden verzekerd. Andere bureaus kregen als taak het organiseren en indoctrineren van het leger, arbeiders, boeren en intellectuelen. Zo werd in 1979 al het onderwijzend personeel verplicht lid te worden van de partij en degenen die weigerden werden ontslagen. De partij had haar eigen milite, genaamd het Volksleger. De rechterlijke macht en de media werden direct door de regering gecontroleerd en de rangen van de partij zelf gaven ook weinig mogelijkheid tot meningsuiting. De veiligheidsdiensten van Hoessein hielden namelijk alle activiteiten in de gaten.⁶⁶ In 1980 richtte Hoessein het eerste parlement op sinds de val van de monarchie in 1958. Het parlement was volgens Tripp echter een symbolische façade, aangezien het eigenlijk geen macht had en de parlementsleden onder controle van de veiligheidsdiensten stonden.⁶⁷ De wetgevende macht bleef in handen van de RCR, die zoals eerder genoemd werd geleid door Hoessein zelf. Volgens Bengio was er geen ruimte voor oppositie in het parlement: alle leden moesten een eed afleggen waarmee ze hun steun aan de Ba'ath moesten betuigen.⁶⁸ Hoewel er in 1970 in de Grondwet werd gedefinieerd dat Irak '*a popular democratic, sovereign republic*' was en waarmee volgens Bengio werd bedoeld dat democratie impliceerde dat er een revolutionair politiek regime moest worden opgebouwd. Tot 1980 waren er echter geen verkiezingen voor ook maar één politiek orgaan en het democratische aspect draaide dan ook vooral om organisaties die werden opgericht voor boeren, studenten en vrouwen.⁶⁹

---

⁶⁵ Reich, *Political Leaders of the Contemporary Middle East and North Africa*, 60-1.

⁶⁶ Coughlin, *Saddam: Biografie van een dictator* (Utrecht 2002) 190.

⁶⁷ Tripp, *A History of Iraq*, 226.

⁶⁸ Bengio, *Saddam's word: Political discourse in Iraq*, 66.

⁶⁹ Ibidem, 57-8.

Iraakse oppositie

Aangezien tijdens het bewind van Hoessein de Ba'ath-partij de enige leidende partij was in het land, vormden de overige bestaande partijen automatisch de oppositie. Volgens al-Bayati waren de Iraakse politieke oppositiestromingen veelal islamitisch, Koerdisch, nationalistisch, links en liberaal van aard. Er waren dan ook verschillende oppositiepartijen- en groeperingen.⁷⁰ De auteur stelt dat vanwege hun meerderheid in Irak, de Sjiïeten de belangrijkste oppositie vormden van de Soennitische Hoessein. Onder Hoessein had deze groepering het zwaar te verduren: religieuze leiders werden vermoord en traditionele bedevaarten werden verboden.⁷¹ Volgens Cleveland werd oppositie mede gecreëerd door de seculiere aard van de Ba'ath-partij, waarmee de islamitische ideologie en ook de Soennieten zich niet kon verenigen.⁷² Een bekende Sjiïtische oppositiepartij ten tijde van Hoesseins presidentschap was de Islamitische Hoge Raad van Irak (ISCI). Deze organisatie werd opgericht in 1982 als reactie op de Islamitische Revolutie in buurland Iran. Zijn aanhangers waren vooral te vinden in het zuidelijke deel van Irak, rondom Basra. De leider van deze organisatie, Ayatollah Mohammed Baqir Al-Hakim (1939-2003) streefde naar een islamitische revolutie, zoals deze zich had voorgedaan in Iran, met als gewenste uitkomst een islamitische republiek Irak. In 1980 moest hij samen met zijn familie vluchten naar Iran, aangezien Hoessein poogde een islamitische revolutie in Irak voorkomen. Zodoende voerde de ISCI dan ook oppositie vanuit Iran. De ISCI beschikte over zo'n 5000 gewapende strijders, de Badr, die door de Iraanse Revolutionaire Garde van wapens werden voorzien. Deze strijders vochten samen met het Iraanse leger tegen Irak tijdens de Iran-Irak oorlog in de jaren tachtig. Voor de formatie van de ISCI was Baqir Al-Hakim de leider van de Da'wa partij. De Da'wa partij, als wellicht de oudste Sjiïtische politieke groepering, werd in 1957 opgericht door een aantal vooraanstaande geestelijken dat bezorgd was over de grote onduidelijkheid aangaande de rol van de islam onder de bevolking. Deze partij was de opvolger van de Moslim Broederschap die door heel de Arabische wereld een fenomeen was sinds de jaren 1930 en ook al eerder is genoemd bij de oppositie in Syrië. De partij richtte zich in eerste instantie op het verspreiden van islamitische waarden en ethiek. De partij kreeg vooral mogelijkheden om zich te manifesteren in de periode tussen de machtsovername van Abdul Al-Karim Qasim in 1958 en de coup van de Ba'ath-partij. Na het aantreden van de Ba'ath werd de partij verboden. Ook de Da'wa partij steunde de Iraanse revolutie en de partij had pogingen gedaan om de revolutie ook in Irak te doen slagen. Baqir Al-Sadr, die de ideologie van de partij bepaalde, werd vanwege zijn steun aan de revolutie en vanwege een mislukte aanslag op Tariq Aziz in 1980 geëxecuteerd door Hoesseins regime. Na de dood van Al-Sadr weken vele vooraanstaande leden uit naar de buurlanden Syrië en Iran. In

---

⁷⁰ H. Al-Bayati, *From Dictatorship to Democracy: An Insider's Account of the Iraqi Opposition to Saddam* (Pennsylvania 2011) 21.

⁷¹ Al-Bayati, *From Dictatorship to Democracy*, VIII.

⁷² Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 432.

ballingschap bleef de partij politiek actief en georganiseerd. De leden verzetten zich tegen de economische sancties die na de Eerste Golfoorlog door het regime van Saddam Hoessein werden opgelegd. De Soennieten werden vertegenwoordigd in de Iraakse Islamitische Partij. Geleid door Tariq al-Hasimi (1942) maakt de partij onderdeel uit van de in 2006 geïnstalleerde regering. De partij werd opgericht in de jaren vijftig, maar werd in de jaren zestig verboden door het toenmalige regime. Vanaf 1968 kon de partij zich weer manifesteren om vervolgens wederom verboden te worden toen de Ba'ath aan de macht kwam. Toch bleef de partij ondergronds bestaan en konden de leiders de partij in ballingschap blijven coördineren.⁷³

Daarnaast vormden de Koerden nog een noemenswaardige oppositie, aangezien Irakese leiders hun aanwezigheid altijd als een uitdaging hadden gezien voor Irak en het Arabisch nationalisme. Het Ba'ath-regime had een ambivalente houding jegens de Koerden. Zo werd in 1970 autonomie erkend voor de Koerden, maar werd er in 1974-5 alweer een oorlog tegen hen verklaard.⁷⁴ De twee Koerdische partijen, de Koerdische Democratische Partij en de Patriottische Unie van Koerdistan, speelden volgens al-Bayati een belangrijke rol als oppositie. De Koerdische politieke leiders waren onder de Irakese bevolking namelijk zeer bekend en voerden het sterkst oppositie tegen Hoessein.⁷⁵

Conclusie hoofdstuk 2

Wat duidelijk naar voren is gekomen bij beide regimes is dat ze zich allebei voordeden als democratie, maar dat de kansen voor andere partijen dan de Ba'ath-partij om zich te manifesteren vrijwel niet aanwezig waren. Waar Assad het NPF oprichtte om te pretenderen dat zijn regime pluralistisch was en gehoor gaf aan meerdere partijen, zorgde Hoessein ervoor dat alle parlementsleden een eed aflegden waarmee steun voor zijn partij werd verzekerd en liet hij zijn oppositie met geweld terugdringen. Dit toont wederom de verschillen aan tussen de regimes en de personen van de leiders, die beiden hun macht koste wat het kost wilden behouden, maar dit ieder op een eigen manier deden. Beide regimes verschilden overigens niet in hun meedogenloze aanpak en uitschakeling van tegenstanders. In hun absolute controle van het politieke toneel en repressie van mogelijke tegenstanders pasten beide regimes in het beeld van een totalitair regime.

---

⁷³ K. van Korlaar, Irak: een onzekere toekomst (Masterscriptie Internationale Betrekkingen in Historisch Perspectief, Utrecht 2010) 52-57; Al-Bayati, *From Dictatorship to Democracy*, 20-1.

⁷⁴ Bengio, *Saddam's word: Political discourse in Iraq*, 110.

⁷⁵ Al-Bayati, *From Dictatorship to Democracy*, 21-2.

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste economische aspecten van beide regimes onderzocht, waarbij wordt gekeken in hoeverre deze onder staatscontrole stonden. Daarnaast wordt besproken welk beleid de presidenten hanteerden aangaande de economie. Hoewel de Ba'ath veelal socialistische aspecten omvatte, zal in dit hoofdstuk blijken dat zowel Hoessein als Assad zich daar niet strikt aan conformeerden. Verder wordt de betekenis van de economie voor beide regimes gedefinieerd.

De economie van Syrië

Toen Assad als president aantrad, was de Syrische economie sterk agrarisch; het belangrijkste exportproduct was katoen. Assad zorgde er in de eerste tien jaren van zijn regeerperiode voor dat de economie van agrarisch naar industrieel verschoof, met commerciële sectoren en olie als belangrijkste exportproducten. De eerdere Ba'ath-regimes van de jaren 1960 hadden de bestaande economie, gebaseerd op particuliere/private ondernemingen, hervormd in een economie waarover de staat controle uitoefende. Dit werd bewerkstelligd door het nationaliseren van grote bedrijven, banken, industriële fabrieken en transportbedrijven. Daarnaast werden grote landgoederen onteigend en werd er een programma van landherverdeling ingevoerd. Assad behield de dominantie van de publieke sector in de economie, maar hij was volgens Cleveland minder dogmatisch dan zijn voorgangers. Hij deed verzoeningspogingen met de stedelijke Soennieten en handelaren door het liberaliseren van de economie en het versoepelen van bepaalde beperkingen binnen de private sector.⁷⁶ Onder Assad werd de economie pragmatischer en minder ideologisch, wat inhield dat Assads economische beleid niet per se gelijkheid en een antikapitalistisch model nastreefde. Het regime focuste zich op het verhogen van industriële werkgelegenheid, de uitbreiding van de rol van de publieke sector en tegelijkertijd het activeren van de private sector en private investeringen.⁷⁷

De gebreken binnen de economie

De combinatie van de dominante publieke sector en de participatie binnen de private sector leidde volgens Cleveland gedurende de jaren 1970 tot een economisch succesvolle periode in Syrië. Er was financiële steun vanuit de Arabische olieproducerende landen, er kwamen buitenlandse leningen voor Syrië en de olie-industrie bracht verhoogde inkomsten. Hierdoor kon Assad verschillende ontwikkelingsprojecten starten om de staatsdiensten uit te breiden. De keerzijde was echter dat de economische voorspoed afhankelijk was van de politieke situatie in het Midden-Oosten, dus zodra Assads buitenlandse beleid de oliestaten niet zinde, dan zou Syrië belangrijke investeringen kwijt zijn.

---

⁷⁶ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 418.

⁷⁷ V. Perthes, *The Political Economy of Syria under Asad* (Londen 1995) 41-2.

Economische problemen waren er ook intern. Allereerst was er te weinig goed opgeleid personeel om de snelle uitbreiding van de door staat geleide bedrijven bij te houden. Ten tweede werden de topposities vaak toebedeeld op basis van loyaliteit aan de Ba'ath-partij in plaats van verdienste. Inefficiëntie was dan ook een logisch gevolg. Als laatste raakte de economische welvaart verstrikt in corruptie. Hoewel Assad zelf een vrij bescheiden bestaan leidde, deden veel hoge militaire officieren en andere regeringsleden dit niet. Veelal werd de dure levensstijl bekostigd met smeergeld, omkoperij en zwart geld. De broer van de president, Rifaat, maakte zich hier ook schuldig aan en zijn dure smaak en verdachte deals waren bekend in de wereld. De corruptie werd geassocieerd met dergelijke figuren en dit deed Assads regime dan ook geen goed.⁷⁸

Volgens Cleveland gaf Assad, mogelijk door zijn rurale afkomst, prioriteit aan het verbeteren van leefomstandigheden van de boeren. Het onderwijs en de medische services werden uitgebreid, er werden transport- en irrigatiesystemen ontwikkeld, enzovoort. Hoewel deze maatregelen effect hadden, waren de pogingen van het regime om de agrarische productie te reguleren niet erg succesvol en bleven veel Syrische boeren landloos ondanks de herverdeling van het platteland. Daarnaast leidde de centrale administratie tot bureaucrativering van de besluitvorming. De aangestelden vanuit de Ba'ath-partij om de agrarische sector te begeleiden hadden daar vaak maar weinig kennis over, maar waren wel bij machte om beslissingen op te leggen. Zo werd de katoenproductie in 1970 en 1980 verhoogd, terwijl de teelt van voedsel de consumentenvraag niet kon bijbenen. Syrië was dan ook gedwongen om grote eenheden voedsel te importeren.⁷⁹ Volgens Ziadeh was Assad nooit echt geïnteresseerd in de Syrische economie, behalve wanneer een economische crisis de veiligheid en stabiliteit van het land bedreigde. In 1986 was er sprake van economische stagnatie die alle productieve sectoren trof en er werd zelfs een punt bereikt dat er een tekort aan broodmeel dreigde en er mogelijk een sociale crisis zou uitbreken. De Syrische overheid greep toen in en het verbouwen van tarwe als alternatief werd sterk gestimuleerd. De volledige tarweoogst werd vervolgens door de overheid in beslag genomen. Door de corruptie binnen het regime werden de commerciële relaties gemonopoliseerd en het vertrouwen in het monetaire systeem, buitenlandse investeringen en andere maatregelen die in het belang waren van het regime, werd ondermijnd. De economische stagnatie zorgde er uiteindelijk voor dat sinds de jaren 1990 de koopkracht van de burgers was afgenomen en de levensstandaard sterk achteruit was gegaan.⁸⁰

---

⁷⁸ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 419.

⁷⁹ Ibidem, 419.

⁸⁰ Ziadeh, *Power and Policy in Syria*, 29/30.

De economie van Irak

Olie speelde de grootste rol binnen de Irakese economie en de gevolgen van de nationalisering van de *Iraq Petroleum Company* in 1972 waren dan ook belangrijk voor zowel de economie als de politiek.⁸¹ Aanvankelijk beschikten westerse landen nog aandelen in de IPC, waarbij Groot-Brittannië een groot aandeel had. Daarmee was er dan ook een sterke westerse dominantie in de olie-industrie na de Tweede Wereldoorlog. De regimes die na de revolutie in 1958 aan de macht kwamen vonden dit frustrerend en wilden volledige controle over het bedrijf. Er was vanuit het westen echter geen aanstalten om de IPC af te staan, maar in 1972 slaagde het Ba'ath-regime erin het bedrijf alsnog te nationaliseren.⁸² Politiek gezien was de nationalisering volgens de Ba'ath-partij het resultaat van eigen inspanningen en het verzet om toe te geven aan de dictaten van oliebedrijven. De partij stelde dat de gebeurtenis revolutionair en progressief was. Daarnaast werd wereldwijd geproclameerd dat de nationalisering het hoogtepunt vormde van de revolutie die sinds 1958 gaande was, nadat koning Faisal II was afgezet en Irak een republiek werd.⁸³ Cleveland stelt dat de nationalisering een van de meest populaire maatregelen was en dat het daarmee bijdroeg aan de acceptatie van het regime.⁸⁴

Voor het regime betekende de nationalisering dat de Ba'ath volledige controle had over de belangrijkste economische factor. Dit gaf een mate van macht en onafhankelijkheid die volgens Sluglett door eerdere overheden nog niet was ervaren.⁸⁵ Karsh en Rautsi stellen echter dat Hoessein niet veel belang zag in het uitoefenen van volledige controle over economie voor politieke doeleinden. Volgens de auteurs was dit typerend voor de politieke cultuur in het Midden-Oosten en was het niet zozeer toe te schrijven aan het Ba'ath-programma zelf. Hoessein gebruikte de economie dan ook vooral als instrument om steun voor zijn regime te winnen en zijn eigen positie te ondersteunen. Sinds de Jom Kipoeroorlog, die plaatsvond in oktober 1973, waren de olieopbrengsten voor Irak achtmaal hoger geworden. Aan het eind van 1975 was maar liefst 8 miljard dollar van de staatsinkomsten te danken aan deze opbrengsten. Deze opbrengsten maakten het mogelijk om aandacht te geven aan sociale veiligheidsdiensten, nieuwe woonprojecten en investeringen in gezondheid en onderwijs. De Iraakse bevolking profiteerde daarvan, maar tegelijkertijd ging bijna 40 procent van de olieopbrengst naar wapenaankopen.⁸⁶ Voor Hoessein en al-Bakr betekenden deze inkomsten ook het consolideren van de macht. Met het geld konden zij hun kring van vertrouwelingen verbreden door de mensen die zij vertrouwden van hen afhankelijk te maken en een cliënteel netwerk opbouwen. Veelal was er daarbij

---

⁸¹ Farouk-Sluglett en Sluglett, *Iraq since 1958*, 230.

⁸² Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 428.

⁸³ Farouk-Sluglett en Sluglett, *Iraq since 1958*, 230.

⁸⁴ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 428.

⁸⁵ Farouk-Sluglett en Sluglett, *Iraq since 1958*, 230.

⁸⁶ C. Tripp, *A History of Iraq* (Cambridge, 2002) 214.

sprake van corruptie en omkoping.⁸⁷ Hoessein bemerkte de inefficiëntie, corruptie en wanbestuur binnen de economische sectoren. Om deze tekortkomingen aan te pakken wilde Hoessein al voor zijn presidentschap een meer liberale koers volgen. Midden jaren 1970 wilde hij al de private sector in de Iraakse economie stimuleren door middel van ontwikkelingsprogramma's vanuit de staat. Volgens Karsh en Rautsi was een dergelijke afwijking van de socialistisch centraliseerde economie niet ongewoon voor die tijd. Meerdere regimes, zoals die van Assad, voerde liberale maatregelen in zonder ook maar enige grip op de staat gecontroleerde economie te verliezen.⁸⁸

Binnen de socialistische economie was er dus, net als in Syrië, enige ruimte voor private ondernemingen. De publieke sector was echter leidend met investeringen in de ijzer-, staal- en petrochemische industrie. Hoewel er sprake was van een te lage productiviteit in verband met een tekort aan goed opgeleid personeel en management, werd Irak een kleine industriële macht. De oorlogen met Iran in 1980 en 1988 en de Golfoorlog van 1991 stagneerden de economie echter doordat onder andere de infrastructuur werd gebombardeerd. Overigens kwam er in 1970 al een hervormingswet waarmee de omvang van grondbezit werd gelimiteerd doordat de overheid werd geautoriseerd om extra landoppervlakte te onteigenen van groot grondbezitters. Dit land werd weer herverdeeld onder boeren met weinig of geen grond. Hoewel de landhervorming de sociale structuur op het platteland veranderde, droeg het niet bij aan de verbetering van de agrarische productie. De landbouw verkreeg weinig aandacht van het regime en de voedselimport steeg dermate dat de agrarische productie stagneerde.⁸⁹

Conclusie hoofdstuk 3

Aangaande de economie vertoonden beide Ba'ath-regimes dezelfde structuren: er was sprake van nationalisering van bedrijven, er was ruimte voor de private sector, maar landbouwhervormingen slaagden niet en er was een tekort aan hoger opgeleiden. Olie speelde in Syrië weliswaar een rol, maar was in Irak doorslaggevend. Hoessein kon daarmee ontwikkelingsprogramma's in gang zetten en daarmee steun vanuit de bevolking winnen en zijn eigen netwerk consolideren en uitbouwen. Beide regimes vertoonden ondanks hun gepretendeerde socialistische Ba'ath-programma liberale trekjes, wat volgens auteurs kenmerkend was voor de economie in het Midden-Oosten van de jaren 1970. Liberalisering deed ook geen afbreuk aan staatscontrole. Zowel de regimes van Assad als van Hoessein oefenden sterke staatscontrole uit over de economie en hadden daarom grote invloed. Kijkend naar het totalitaire aspect van absolute staatscontrole en coördinatie van de economie, lijken beide regimes daar

---

⁸⁷ Tripp, *A History of Iraq*, 215.

⁸⁸ Karsh en Rautsi, *Saddam Hussein: A political biography*, 90-92.

⁸⁹ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 429.

goed in te passen. Het economiebeleid werd uitgevoerd zoals beide presidenten het wilde hebben en zij beschikten ook over de instrumenten om dit beleid te implementeren.

CONCLUSIE

In deze scriptie is onderzocht in hoeverre de Ba'ath-dictaturen van Assad en Hoessein zich op dezelfde manier consolideerden en manifesteerden. Aan de hand van de totalitarisme-theorie van Todd is daarbij gekeken of diezelfde regimes passen binnen een totalitair bestuur. Met de tussenconclusies na ieder hoofdstuk is vastgesteld waar de regimes overeenkwamen en/of (relatief) verschilden, en of het betreffende totalitaire aspect was terug te zien in beide regimes. Allereerst was er bij beide Ba'ath-regimes sprake van een politiek systeem dat werd gedomineerd door één almachtig leider, waarbij zich een persoonlijkheidscultus manifesteerde door gebruik van propaganda en/of censuur. In het geval van Hoessein was de persoonlijkheidscultus sterker, aangezien hij zijn leiderschap meer publiekelijk uitdroeg en hij een zogenoemde mythische betekenis kreeg in de Irakese samenleving. Assad, die qua persoonlijkheid bescheiden was, liet zich nadat de oppositie versterkte minder zien. Desalniettemin belichaamden beide presidenten hun regime. Deze eenmansbesturen werden daarnaast versterkt doordat familie en sektarische verwanten belangrijke posities binnen het regime bekleedden. Ten tweede hadden beide regimes te maken met oppositie die werd versterkt doordat beide leiders afkomstig waren uit minderheidsgroepen in het betreffende land. Door middel van geweld en repressie werden opposenten onderdrukt. Door het ophouden van een schijndemocratie trachtte met name Assad zijn presidentschap te legitimeren, terwijl andere partijen echter geen kans hadden zich te manifesteren in het politieke leven. Met behulp van het leger en de veiligheidsdiensten wisten beide presidenten hun oppositie uit te schakelen of in te dammen. Ten derde oefenden de regimes staatscontrole uit over de economie en coördineerden Assad en Hoessein deze zoals zij dat wensten. Voor beide leiders gold dat de economie weinig interesse bij hen opwekten, wat voor Arabische leiders echter geen unicum was. De economie werd dan ook veelal gebruikt als instrument om populariteit onder de bevolking te winnen. Hoewel er liberale maatregelen werden ingevoerd, omdat het socialistische Ba'ath-programma tekortkomingen toonde, ondermijnde dit hun macht niet.

Al met al kan op basis van de drie onderzochte aspecten worden vastgesteld dat de regimes van Assad én Hoessein passen binnen een totalitair bestuur. Deze definiëring van regimes, op basis van de onderzochte aspecten, draagt bij aan begrip van de regimes en is bruikbaar om de situaties die zich nu voordoen in zowel Syrië als Irak te begrijpen. Aan de hand van deze scriptie kan verder onderzoek worden gedaan naar de twee totalitaire aspecten die in deze scriptie weliswaar genoemd zijn, maar nog sterker kunnen worden uitgewerkt. Met name het ideologische aspect, dat op zichzelf al het onderscheid kan maken tussen een totalitair of autoritair bestuur, zou qua onderzoek een mooi vervolg zijn op deze scriptie. Op die manier worden de Ba'ath-regimes dan volledig aan de totalitaire theorie getoetst en kan er een volledig uitsluitel worden gemaakt of de regimes in hun totaliteit totalitair genoemd mogen worden.

LITERATUUR

- Al-Bayati, H., *From Dictatorship to Democracy: An Insider's Account of the Iraqi Opposition to Saddam* (Pennsylvania 2011).
- Antoun, R., en D. Quataert (red.), *Syria: Society, Culture and Polity* (New York 2001).
- Bengio, O., *Saddam's word: Political discourse in Iraq* (Oxford, 1998).
- Bengio, O., 'How Does Saddam Hold on?', *Foreign Affairs* 79 (2000) 4, 90-103.
- Cleveland, W. L., *A History of the Modern Middle East* (Boulder 2013).
- Coughlin, C., *Saddam: Biografie van een dictator* (Utrecht 2002).
- Dawisha, A., *Iraq: A Political History* (Princeton 2013).
- Farouk-Sluglett, M. en P. Sluglett, *Iraq since 1958* (New York 2003).
- Grieder, P., 'In Defence of Totalitarianism Theory as a Tool of Historical Scholarship', *Totalitarian Movements and Political Religions*, 8 (2007) 3-4, 563-89.
- Heller, P. B., 'The Permanent Syrian Constitution of March 13, 1973', *Middle East Journal* 28 (1974) 1, 53-66.
- Karsh, E. en Rautsi, I., *Saddam Hussein: A political biography* (Londen 1991).
- Korlaar, K. van, *Irak: een onzekere toekomst* (Masterscriptie Internationale Betrekkingen in Historisch Perspectief, Utrecht 2010).
- Perthes, V., *The Political Economy of Syria under Asad* (Londen 1995).
- Reich, B., *Political Leaders of the Contemporary Middle East and North Africa: A Biographical Dictionary* (Greenwood 1990).
- Sassoon, J., *Saddam Hussein's Ba'ath party: Inside an authoritarian regime* (Cambridge, 2012).
- Schippers, H., 'Op eigen kracht: taai verzet van Syrische oppositie', *Internationale Spectator* 65 (2011) 7/8, 401-404.
- Seale, P., *Asad. The Struggle for the Middle East* (Berkeley 1995).
- Todd, A., *The European dictatorships: Hitler, Stalin, Mussolini* (Cambridge 2002).
- Tripp, C., *A History of Iraq* (Cambridge 2002).
- Ziadeh, R., *Power and Policy in Syria: Intelligence Services, Foreign Relations and Democracy in the Modern Middle East* (Oxford 2011).
- Zisser, E., *Asad's Legacy: Syria in Transition* (London 2001).